

HUZİSTAN AVŞAR EMİRİ ŞUMLE VE AHFADI*

Qiyas ŞÜKÜROV**

Özet

Bu makalede, Avşar Emiri Şumle'nin XII. yüzyılın ikinci yarısında Huzistan havalisindeki faaliyetleri ve oluşurmaya çalıştığı emirlik araştırılmaktadır. Emirliğin sınırlarını genişletebilmek amacıyla Şumle ve ahfadının civar bölgelere yönelik siyaseti, Azerbaycan Atabegleri ile Abbasi Halifeleri katındaki siyasi konuları bu çalışmanın ek tetkik konuları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Huzistan, Oğuzlar, Avşarlar, Şumle, Atabeg İl-Deniz, Atabeg Cihan Pehlivan

* Bu araştırma, 18 Ağustos 2007 tarihinde Kayseri'de düzenlenen "Türk Tarihinde ve Kültüründe Avşarlar" adlı uluslararası sempozyumda sunduğum "Huzistan Avşar Beyliği" adlı bildirisinin genişletilerek makaleye dönüştürülmüş halidir.

** Yard. Doç. Dr., Gırm Amerikan Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi, qiyassukurov@gau.edu.tr

Giriş

Avşarlar; tesis etmiş oldukları devletler ve çıkardıkları devlet adamları ile Türk tarihinde önemli rol oynamış bir Oğuz boyudur¹. Bu boyun erken dönem devlet kurma teşebbüsleri arasında Huzistan havalisindeki yapılanmanın özel yeri vardır. İran'ın güneybatısında bulunan bu bölgede, XII. yüzyılın ikinci yarısında dönemin siyasi hayatına müdahil bir emirliğin kurulduğu görülmektedir. Yaklaşık kırk sene boyunca Huzistan ile havalisini yönetimleri altında bulduran Avşar Emirleri yaşadıkları dönemin önde gelen siyasi figürleri arasında yer almış olup Selçuklu ailesinden bazı şehzadelerin atabegleri olmuşlardır. Huzistan Emirlerinin söz konusu bölgedeki faaliyetleriyle ilgili

¹ Ebulgazi Bahadır Han ile Reşidüddin'e göre, Avşarlar Oğuzların Bozok kolundan olup Yıldız Han'ın çocuklarından Avşar Bey'in soyundan gelmektedirler (Bkz. Ebulgazi Bahadır Han, *Şecere-i Terâkime*, haz. Zuhâl Kargı Ölmez, Simurg Yayınları, Ankara 1996, s. 153; Ebü'l-Fazl b. Ebî'l-Hayr Fazlullah Reşidüddin Hemedânî, *Oğuz Destanı: Reşidüddin Oğuznâmesi tercüme ve tahlili*, trc. Zeki Velidi Togan, Enderun Yayınları, İstanbul 1982, s. 50). Bu boyun adı konusunda kaynak ve araştırma eserlerinde çeşitli görüşler vardır. Örneğin, Reşidüddin'in kaynak eseri ile bazı araştırma eserlerinde "Avşar" kelimesi "işinde çevik ve ava meraklı" anlamlarında kullanılmaktadır (Bkz. Reşidüddin, *a.g.e.*, s. 50; Mehmet Kaplan, "Oğuz Kağan-Oğuz Han Destanı", *Türkler*, Ankara 2002, III, s. 517; Enver Uzun, "İran Avşarları", *Türkler*, Ankara 2002, XX, s. 652; Sadık Sarısamam, "I. Dünya Savaşı'nda İran Avşarları ve Türkiye (1914-1917)", *Türkler*, Ankara 2002, XIII, s. 450). Zeki Velidi Togan ise "Reşidüddin'in Oğuznâmesi"nin tercüme ve tahliline yazmış olduğu notlarda Avşar kelimesinin "aveci+er"den türemiş olduğunu tahmin etmektedir (Bkz. Reşidüddin, *a.g.e.*, s. 96). Ebulgazi Bahadır Han bu kelimenin anlamının "işini yıldan işlegücü" (işini çabuk işleyici) şeklinde olduğunu belirtmektedir (Bkz. Ebulgazi Bahadır Han, *a.g.e.*, s. 160). Avşar kelimesine "toplayıcı", "zaptiye neferi ve mübaşir" ve "itaatli" anlamlarını verenler de vardır (Bkz. Adnan Menderes Kaya, *Avşar Türkmenleri*, Geçit Yayınları, Kayseri 2004, s. 24; Memduh Yağmur, "Avşarlar ve Avşar Düğünü Belgeseli", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Tv Bölümü, 1993, s. 14). Bu Oğuz boyunun adının yazılışında da bazı farklılıklar vardır. Örneğin, Kâşgarlı Mahmud'un listesinde "Afşar" olarak kaydedilmiş iken, Reşidüddin ile Ebulgazi Bahadır Han'ın listelerinde "Avşar" olarak yazılmıştır (Bkz. Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü'l-Lügati'l-Türk*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 40; Reşidüddin, *a.g.e.*, s. 50; Ebulgazi Bahadır Han, *a.g.e.*, s. 153). XIV.-XVII. yüzyıllarda Anadolu'da her iki şekil kullanılmış olsa da, "Avşar" şeklinde yazılışın daha yaygın olarak kullanıldığı ifade edilmelidir (Bu konuda geniş bilgi için bkz. Kaya, *a.g.e.*, s. 24; Faruk Sümer, "Avşarlar", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 62 (Ekim 1989), s. 119; Faruk Sümer, "Avşar", *DİA*, İstanbul 1991, IV, s. 160; Yağmur, *a.g.m.*, s. 13). Azerbaycan Cumhuriyeti'nde bulunan bu boya mensup obaların ismi ise "Éşar", "Oşar" ve "Ovşar" şekillerinde söylenmekte ve yazılmaktadır. Bkz. "Éşarlar", *ASE (Azerbaycan Sovet Ensiklopediyası)*, Bakı 1980, IV, s. 247.

bilgiler dönemin birçok kaynak eseri aracılığıyla günümüze ulaşmıştır. Huzistan havalisindeki oluşumu araştırma konusu edinen bu çalışma söz konusu tarihi kayıtlar ile çağdaş araştırmalardaki bilgiler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Böyle bir araştırmanın adı geçen Oğuz boyunun erken dönem tarihiyle ilgili literatüre önemi haiz katkılar sağlayacağı muhakkaktır.

1) Huzistan'a Göç

Oğuzların büyük göçü arifesinde Avşarlar Seyhun boylarında, yani Hazar Denizi ile Sır Derya nehri arasında bulunan Fârâb ve İsficab bölgelerinde oturmaktaydılar². Karahıtayların Türkistan'ı egemenlikleri altına almalarına paralel olarak, birçok Oğuz boyu gibi Avşarlar da, Yakınoğu ülkelerine göç ettiler ve kesif kitleler hâlinde İran ile Suriye'nin çeşitli bölgelerine yerleştiler. Kuzey Suriye'ye göç eden Avşarlar, burada Aksungur ile oğlu İmadüddin Zengi'nin maiyetine girdiler³. Seyhun boylarından göç eden Avşarlardan kalabalık bir oba ise Huzistan havalisini yurt edindi⁴.

Huzistan'a yerleşen ailelerin başında Yakub b. Arslan el-Efşari adlı bir Avşar beyi vardı⁵. Söz konusu bölgeye yerleştikten sonra bu havalideki faaliyetlerini genişleten bu Avşar beyi, Irak Selçuklu Sultanı II. Mahmud (118-1131) döneminin nüfuzlu emirlerinden biri haline geldi. Yüksek otoritenin desteğini edinerek, birkaç kez Kuh-guliye'ye seferler düzenledi ve bu havalide

² Avşarların erken dönem yurtları konusunda geniş bilgi için bkz. Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler): Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 201; M. Çağatay Uluçay, *İlk Müslüman Türk Devletleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, s. 29; Mehmet Paşabeyoğlu, *Avşar Elimiz ve Dadaloğlu*, Yeni Matbaa, Kayseri 1968, s. 6; M. Fuad Köprülü, "Avşar", *İA*, İstanbul 1993, II, s. 29; "Efşarlar", *ASE*, IV, s. 247.

³ Kaya, *a.g.e.*, s. 33; Emir Kalkan, "Avşarlar", *Türk Dünyası Araştırmaları*, XIX (1982), s. 29; Köprülü, "Avşar", s. 29; Ali Aktan, "Anadolu'da Avşarlar", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, VI (1995), s. 256; Yağmur, *a.g.m.*, s. 17.

⁴ Sözü edilen göç vakasının 1130-1140 yılları arasında vuku bulduğu muhtemeldir. Geniş bilgi için bkz. Kalkan, *a.g.m.*, s. 33.

⁵ Şihâbeddin Abdullah b. Fazlillâh Şîrâzi Vassâf, *Tahrir-i Tarih-i Vassâf*, nşr. Abdülmuhammed Ayetî, Bünyâd-i Ferheng-i Irân, Tahrân 1346, s. 86; Sümer, *Oğuzlar*, s. 201; Erdoğan Merçil, *Fars Atabegleri Salgurlular*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 33; Sümer, "Avşarlar", s. 120.

oturan Salur obasına saldırdı⁶. Buna ek olarak, Fars bölgesini ele geçirdi ve dönemin koşulları el verdiği ölçüde bir emirlik kurma teşebbüsünde bulundu. Sonuç itibarıyla Yakup Bey bu faaliyetinde başarılı olamadı, birbiri ardına yenilgiler aldı⁷ ve emirlik oluşturma çabalarını gerçekleştirilmeden vefat etti.

2) Şumle'nin Siyasi-Askeri Faaliyetleri

Yakup b. Arslan el-Efşari'den sonra Huzistan Avşarları'nın başına, Aydoğdu b. Küştögan adlı bir şahsın geçtiğini ifade etmek gerekir⁸. Konuyla ilgili literatürde bu şahıs "Şumle" adıyla bilinmektedir. "Şumle" kaynaklarda çeşitli şekillerde yazılmıştır. Örneğin, ortaçağ müelliflerinden Ravendî'nin eserinde "Şümle" (شوملة),⁹ İbnü'l-Esir¹⁰ ile İbnü'l-Cevzi'nin¹¹ eserlerinde ise "Şümle" (شمله) olarak kayda geçmiştir¹².

Şumle'nin Yakup Bey ile akrabalığı konusunda kaynaklarımızda henüz somut bir bilgi yoktur. Yakup Bey döneminde onun Huzistan'ın bir kısmı ile komşu Luristan bölgesinin bazı yörelerini idare ettiği söylenebilir¹³. Selefî gibi

⁶ Avşar obası ile birlikte bir Salur obası, göç ederek, Kuh-guliyeye havalisine yerleşmişti. Göç sırasında bu obanın başında Sungur b. Mevdud bulunuyordu. Geniş bilgi için bkz. Vassâf, *a.g.e.*, s. 86.

⁷ Vassâf, *a.g.e.*, s. 86; Merçil, *Fars Atabegleri*, s. 35-36; Sümer, "Avşarlar", s. 120.

⁸ Merçil, *Fars Atabegleri*, s. 37; Sümer, *Oğuzlar*, s. 201, 582; Muharrem Eren, *Kocuaşar Köyü ve Tarihte Avşarlar*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1992, s. 235; Sümer, "Avşarlar", s. 120; M. Fuad Köprülü, "Afshâr", *El*, Leiden 1955, I, s. 239.

⁹ Ebû Bekr Necmüddin Muhammed b. Ali b. Süleymân er-Ravendî, *Râhetü's-südûr ve âyetü's-sürûr: Târihi'l-Âl-i Selçûk*, tsh. Muhammed İkbâl, İntişârât-ı Emir Kebîr, Tahran 1364/1985, s. 260, 261, 347.

¹⁰ İbnü'l-Esir, Şumle'nin lakabını "Şemle" şeklinde kaydetmenin yanında, ismini Aydoğdu et-Türkmâni şeklinde vermiştir. Geniş bilgi için bkz. Ebû'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kıram Muhammed b. Abdikerim İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târih*, Dârü Beyrût, Beyrût 1992, XI, s. 237.

¹¹ Şemsüddin Ebû'l-Muzaffer Yûsuf b. Kızıoğlu et-Turki Sibt İbnü'l-Cevzi, *Mirâtu'z-zamân fi târihi'l-ayân*, Matbaatü Meclisi Dâireti'l-Maârifil-Osmaniyye, Haaydarâbâd 1370/1901, I, s. 268, 330.

¹² Azerbaycanlı bilim adamlarından Ziya Bünyadov, bu ismi "Şimle" ve "Şimla" şeklinde okumuştur (Bkz. Ziya Bünyadov, *Azerbaycan Atabeyler Devleti (1136-1225-ci iller)*, Elm Neşriyyatı, Bakı 1984, s. 38, 50, 67). Faruk Sümer ile Erdoğan Merçil "Şumla" şeklinde okumuştur (Bkz. Sümer, *Oğuzlar*, s. 201-203; Merçil, *Fars Atabegleri*, s. 37-38, 41, 44). Mükrimin Halil Yınanç ise "Şemle" şeklinde okumuştur (Bkz. Mükrimin Halil Yınanç, "Arslan-Şah", *IA*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1993, I, s. 614).

¹³ Sümer, *Oğuzlar*, s. 201.

dönemin siyasi otoriteleri ile sıkı temas hâlinde olan Şumle, Irak Selçuklu Sultanı Mesud (1134-1152)'un Hâcibi Has Bey Belengeri'ye yakınlaşarak, onun itimat ettiği emirler arasına girebildi. 547 (1152) yılında Sultan Mesud'un ölümü üzerine Has Bey ile çevresindeki emirler Melikşah'a biat ettiler. Sultan Melikşah'ın saltanat işleri ile pek fazla ilgilenmeyip eğlence ve içkiye meyletmesi üzerine, Has Bey ile emirler saf değiştirdiler ve onu tahttan indirdiler. Bundan sonra Sultan II. Muhammed'e itaatlerini arz ederek, onu Hemedan'a davet ettiler. Şehre girişi esnasında adı geçen emirler tarafından şaşaalı bir törenle karşılanan Sultan II. Muhammed (1153-1160)'in adına hutbe okutuldu (548/1153). Ne var ki sultan ile emirlerin ilişkilerindeki sıcaklığın ömrü çok uzun sürmedi. Bir süre sonra Has Bey ile çevresindekilerin faaliyetlerinden hoşnut olmayan Sultan II. Muhammed, onları bertaraf edebilmek için bir plân hazırladı. Plânını gerçekleştirebilmek için onları sarayına davet etti. Davete icabet eden Has Bey Belengeri, Zengi Candar ve Şumle gibi emirler Sultan II. Muhammed'in köşküne gittiler. Plân titizlikle hazırlanmış olmasına rağmen, son anda bir pürüz çıktı ve sultanın plânı tamına gerçekleşmedi. Zira köşkün basamaklarını çıktıkları esnada birtakım uygunsuz belirtiler sezen Şumle, işlerin ters gittiğinin farkına vardı. Bundan dolayı Has Bey Belengeri'nin eteğini çekti ve geri dönme konusunda onu ikna etmeye çalıştı. Çabalarının sonuç vermediğini gören Şumle, akıbetinden endişeye kapılarak sultanın huzuruna girmedi ve bineğine atlayarak firar etti¹⁴. Yolda Sultan II. Muhammed'e ait hayvan sürülerine saldırdı ve yağmaladı. Bu olayla birlikte Şumle'nin Sultan II. Muhammed'e bağlılığı sona ermiş oldu ve eski yurduna, yani Huzistan'a dönüş yaptı (547/1152)¹⁵. Huzistan havalisindeki bu hareketlenmeyi bertaraf etmek isteyen Sultan II. Muhammed ise kardeşi Melikşah ile anlaşmaya vardı ve bölgenin yönetimini ona bıraktı. Ancak söz konusu dönemde Melikşah'ın bölgedeki yönetimi tamamen ele geçirdiği söylenemezdi. Çünkü Şumle daha erken davranarak Huzistan'ın kontrolünü

¹⁴ Ebu İbrahim Kivamüddin Fetih b. Ali b. Muhammed Bûndari, *Irak ve Horasan Selçukluları Tarihi*, çev. Kivamüddin Burslan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul 1943, s. 209; İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, XI, s. 162-163; Ali Sevim, Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi: Siyaset, Teşkilât ve Kültür*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 263; Bünyadov, *a.g.e.*, s. 38; Sümer, "Avşarlar", s. 120.

¹⁵ İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, XI, s. 201; Sümer, *Oğuzlar*, s. 201; Kalkan, *a.g.m.*, s. 34; Sümer, "Avşar", s. 160.

eline almıştı. Bundan dolayı Melikşah'ın bölgeyle ilgili plânları da suya düşmüş oldu¹⁶. Bu havalideki faaliyetlerini genişleten Şumle ise bir süre sonra Küçük Luristan'a bir akın düzenledi. Bu askeri harekât sayesinde Küçük Luristan bölgesini hükmü altına alabildi¹⁷.

Denilebilir ki Şumle'nin yukarıda bahsi geçen çabaları sayesinde XII. yüzyılın 50'li yıllarında Huzistan havalisinde yarı bağımsız bir emirlik tesis edilmiş durumdaydı. Dönemin siyasi konjonktüründen dolayı emirliğin tamamen bağımsız olması beklenemezdi. Aslında Şumle'nin kendisi de bu durumun farkındaydı. Mevcut durumu düzeltebilmek amacıyla müttefik arayışlarında idi. Huzistan'daki yönetimini koruyabilmek için Selçuklu ailesi arasındaki saltanat kavgalarından faydalanmakta olup kimi zaman Melikşah'ın kimi zaman da Sultan II. Muhammed'in safında yer almaktaydı.

Şumle'nin Huzistan havalisindeki faaliyetleri Abbasî Halifesi Muktefi Li-Emrillah (1136-1160)'ın dikkatini özellikle çekmişti. Bu sıralar Huzistan Emiri'nin dinmeyen siyasi ihtirasları halifede derin endişeler uyandırmıştı. Bundan dolayı sözü edilen bölgedeki yapılanmayı bertaraf etme kararı aldı ve Huzistan'a bir ordu sevk etti (550/1155). Saldırı haberini duyan Şumle ise kuvvetlerini topladı ve halifenin ordusuna karşı çıktı. Netice itibariyle vuku bulan savaşta halifenin ordusu yenilgiye uğradı; ordu komutanı ile birlikte çok sayıda asker esir olarak Şumle taraftarlarının eline geçti. Esirlere iyi muamelede bulunan Şumle, bir süre sonra onları serbest bıraktı. Buna ek olarak, vuku bulanlardan dolayı halifeye özür beyanında bulundu¹⁸.

Abbasiler ile yaşanan sorunun çözüme kavuşturulmasını izleyen tarihte Şumle ile Melikşah arasında başka bir sorun patlak verdi. Bundan dolayı Melikşah'a tabi olmayı reddeden Şumle, bölgeyi bağımsız olarak yönetmeye başladı (550/1155). Ancak bu durumun çok fazla sürmediği söylenebilir. Çünkü bir sene sonra Şumle'nin yeniden Melikşah'ın safına katıldığı görülmektedir. Bu sıralar yaşanan siyasi gelişmelerin Şumle'yi saf değiştirmeye sevk ettiği anlaşılmaktadır. Çünkü Selçuklu Sultanı II. Muhammed Bağdad'ı kuşattığı

¹⁶ Būdari, *a.g.e.*, s. 256.

¹⁷ Sümer, *Oğuzlar*, s. 201.

¹⁸ İbnü'l-Esîr, *a.g.e.*, XI, s. 201; Seyyid Muhammed Ali İmâm Ahvâzi, *Târîh-i Hûzistân, Encümen-i Âsâr- ve Mefâhr-i Ferhengi*, Tahrân 1379; s. 250; Sümer, *Oğuzlar*, s. 201; Sevim, Merçil, *a.g.e.*, s. 268.

günlerde Abbasi Halifesi'nin teşvikinin neticesi olarak, Melikşah Azerbaycan ve Arran Atabegi İl-Deniz (1146-1175) tarafından sultan olarak ilan edilmişti. Buna ek olarak, başkent Hemedan Melikşah taraftarlarının eline geçmişti (551/1156). Tüm bu faaliyetler esnasında Melikşah'ın safında bulunan emirler arasında Şumle de vardı¹⁹. Şumle'nin bu oluşumla beraberliğinin çok uzun sürdüğü söylenemez. Sultan II. Muhammed'in Bağdad kuşatmasını kaldırarak Hemedan taraflarına yönelmesi üzerine, Şumle de katıldığı ittifaktan ayrılarak, yeniden Huzistan'a dönüş yaptı. Burada askeri kuvvetlerin acil ihtiyaçlarını ikmal ederek, Sultan II. Muhammed'in bölgedeki emirlerinden Kaymaz'a saldırdı. Taraflar arasında vuku bulan savaşta Emir Kaymaz yenilgiye uğradı; Emir Kaymaz dahil orduda üst düzey rütbeli birçok kişi esir olarak Şumle'nin eline geçti. Şumle ise Emir Kaymaz'ı bir Türkmen'e teslim etti. Kan davasına karşılık olarak onu katleden bu Türkmen,²⁰ emirin kesik başını Sultan II. Muhammed'e gönderdi (553/1158).

553 (1158) yılında Huzistan Emirliği ikinci kez Abbasi Halifesi Muktefi Li-Emrillah'ın saldırısına uğradı. Ancak Emir Şumle bu defa Abbasiler ile çatışmanın gereksiz olduğu kanısında idi ve bundan dolayı savaş meydanına yönelmeyerek çatışmadan uzak kaldı²¹.

Abbasi tehlikesi gündemde olduğu günlerde Huzistan Emirliği Irak Selçuklularından Melikşah'ın kuvvetlerinin saldırısına uğradı. Bu defasında Sungur el-Hemedani ile Kuveydan gibi emirler de Melikşah'ın safındaydılar. Bu askeri ittifakın karşısında dayanamayan Şumle taraftarları, netice itibariyle yenilgiye uğradılar. Onların bir kısmı savaş meydanında katledilir iken,²² diğer bir kısmı ise esir alındı. Bundan dolayı sonraki günlerde Melikşah'ın kuvvetleri kolaylıkla bölgeyi kontrolleri altına alabildiler (553/1158). Bu olayı izleyen tarihte Sultan II. Muhammed vefat etti (554/1160). Bu nedenle Selçuklular arasında yeni bir taht kavgası çıktı. Söz konusu taht kavgaları sırasında Şumle de safını belirlemiş oldu ve Salgurlulardan Tekle b. Zengi ile birlikte Melikşah'ın safına geçti²³. Adı geçen emirlerin desteğini alan Melikşah ise bu defa siyasi ve askeri yönden çok kuvvetlenmişti. Bundan dolayı Abbasi Halifesi'ne baskı yaparak, amcası Süleyman Şah adına okutulan hutbenin kendi

¹⁹ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 215; Sümer, *Oğuzlar*, s. 202.

²⁰ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 230; Ahvâzi, *a.g.e.*, s. 251; Sevim, Merçil, *a.g.e.*, s. 270.

²¹ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 230.

²² İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 237-238; Sevim, Merçil, *a.g.e.*, s. 270.

²³ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 251; Merçil, *Fars Atabegleri*, s. 37; Sümer, *Oğuzlar*, s. 202; Sevim, Merçil, *a.g.e.*, s. 271.

adına okutulması talebinde bulundu. Ancak Melikşah'ın bu girişimlerinin başarılı olduğu ve iktidara uzandığı söylenemez. Çünkü söz konusu tarihte Irak Selçuklularından Süleyman Şah (1160-1161) ile Arslan Şah (1161-1176) da taht mücadelesine girişmişlerdi. Irak Selçuklu şehzadeleri arasındaki bu yeni taht mücadelelerinde Arslan Şah'ın konumunu güçlü bulan Şumle ise safını belirleyip Arslan Şah'ı desteklemeye başladı. Bundan dolayı Arslan Şah tarafından Melikşah'ın oğlu Mahmud'a atabeg tayin edildi (555/1160)²⁴. Bu olay Huzistan Emirinin askeri faaliyetlerinde genişleme meydana gelmesine neden oldu. Ortaya çıkan yeni durumdan faydalanmayı bilen Emir Şumle, yeğeni Şenkaoglu'nu Basra ve Vasit havalisine sevk etti. Sözü edilen bölgelere saldırılar düzenleyen Şenkaoglu, o civarda yağmalama faaliyetlerinde bulundu. Bu faaliyetleri önlemek isteyen Abbasilerin Vasit Valisi Hutlubars, askerlerini toplayarak, Şenkaoglu'na karşı çıktı. Ancak meydana gelen savaşta Vasit Valisi yenilgiye uğradı ve savaş meydanında öldürüldü (561/1166)²⁵.

Ertesi sene Şenkaoglu'nun hedefinde Basra vardı. Bu havaliye akınlar düzenleyen Şenkaoglu, vilayetin doğu bölgelerine yöneldi ve tahribat faaliyetlerinde bulundu. Basra Valisi Gümüştekin ise alencele askerlerini toplayarak ona karşı çıktı. Fakat savaşta yenildiği için Vasit taraflarına çekilmek zorunda kaldı. Burada Vasit Valisi Şerefüddin Ebû Cafer b. el-Beledi ile ittifak yaptı ve Şenkaoglu'nu bu şekilde durdurmaya çalıştı. Ancak onun bu tür faaliyetleri Şenkaoglu'nun ilerleyişini durdurmak için yeterli değildi²⁶. Çünkü Şenkaoglu amcası Şumle tarafından da desteklenmişti. Onun hareket plânına uygun olarak Şumle, harekete geçerek, Melikşah'ın oğlunun adına faaliyet gösterdiğini açıklamış ve Mâhki Kalesi önlerine kadar gelmişti. Mâhki'de kamp kuran Şumle, Abbasi Halifesi Müstencid-Billah (1160-1170) ile iletişime geçti ve faaliyetlerinin nedenleri konusunda halifeyi bilgilendirdi. Halife ise Yusuf ed-Dımaşki²⁷ adlı elçisini ona gönderdi ve onu sert bir üslupta azarladı. Buna ek olarak, giriştiği faaliyetlerin yanlış olduğu konusunda ona uyarıda bulundu.

²⁴ Şumle'nin atabeg olması konusunda geniş bilgi için bkz. Sümer, *Oğuzlar*, s. 202; Sümer, "Avşarlar", s. 121; Qiyas Şükürov, "Geçmişten Günümüze Avşarlar", *Anadolu'da Yörükler: Tarihi ve Sosyolojik İncelemeler*, ed. Hayati Beşirli, İbrahim Erdal, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007, s. 154; Eren, *a.g.e.*, s. 235; Kalkan, *a.g.m.*, s. 34; Köprülü, "Avşar", s. 29; Yinanç, *a.g.m.*, s. 614.

²⁵ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 322-323; Sümer, *Oğuzlar*, s. 202.

²⁶ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 328.

²⁷ Yusuf ed-Dımaşki Nizamiye Medresesi'nin müderrislerinden olup 563 (1167) yılında Huzistan'da vefat etmiştir. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 333.

Şumle ise halifenin uyarılarına cevap olarak, Basra, Hille ve Vasit'in atabegi olduğu Melikşah'ın oğluna ikta olarak tahsis edildiğini ifade etti ve bu üç bölgeyi kontrolü altına aldıktan sonra faaliyetlerini durduracağını bildirdi.

Huzistan Emirinin olumsuz yanıtı ile Bağdad'a dönen elçi Yusuf ed-Dimaşki, durumu halifeye arz etti. Bu haberden dolayı halifenin çok kızdığı ve Şumle ile taraftarlarını Haricilerden ilan ettiği ve lanetlenmelerini emrettiği görülmektedir. Buna ek olarak, Vasit Valisi Arguş el-Müsterşidi'yi Huzistan Emirini cezalandırmak için görevlendirmişti. Bu havalideki gelişmeleri etkisiz kılmayı amaçlayan Şumle ise yeğeni Kılıc'ı Vasit Valisi'nin üzerine sevk etti. Ancak meydana gelen savaşta Kılıc komutasındaki Huzistan ordusu yenilgiye uğradı. Bu savaşta ordu komutanı Kılıc ile birlikte birçok Huzistan ileri geleni de esir olarak Vasit Valisi'nin eline geçti. Sonraki günlerde savaşı sürdürme eğiliminde olamayan Şumle, halifenin komutanı Arguş'a bir elçi göndererek barış talebinde bulundu. Arguş'un söz konusu talebi geri çevirmesinden dolayı yeni savaş durumu vaki oldu. Ancak bu sıralar Arguş'un atından düşerek vefat etmesinden dolayı savaş da ertelenmiş oldu. İlerleyen süreçte halifenin ordusu ile savaşamayacak durumda olduğunu fark eden Şumle, yaklaşık dört ay süren seferi sonlandırıp Huzistan'a döndü²⁸.

564 (1168) yılında Fars Atabegi Zengi'nin ordusunda meydana gelen isyan, Şumle için yeni fırsatlar doğurdu. Çünkü isyan çıkaranlar Atabeg Zengi'ye karşı tavır alarak, Şumle'yi Fars'a davet ettiler. Onların davetine icabet eden Şumle ise Fars bölgesine bir akın düzenledi. Bu akından haberdar olan Atabeg Zengi, hemen sadık kuvvetleriyle birlikte ona karşı koymak istediye de vuku bulan savaşta yenilgiye uğradı ve savaş meydanından firar etmek zorunda kaldı. Onu takip eden Şumle'nin birlikleri Fars bölgesini ele geçirdiler. Ne var ki, Şumle bu önemli fırsatı yeterince değerlendiremedi. Halka iyi davranmadığı için popülaritesini kaybetti. Buna ek olarak, yeğeni Şenkaoğlu bu havalide yağmalama faaliyetinde bulundu. Bu ve benzer olaylardan dolayı

²⁸ Söz konusu askeri hareket hakkında geniş bilgi için bkz. İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 328-329; Ahvâzi, *a.g.e.*, s. 253; Sümer, *Oğuzlar*, s. 202.

Şumle, bir süre sonra Fars taraflarındaki otoritesini kaybetti ve bundan dolayı Huzistan'a dönmek zorunda kaldı²⁹.

Huzistan'da askeri hazırlıklarını ikmal eden Şumle, Ahvaz bölgesine saldırdı ve burasını ele geçirdi. Buna ek olarak, Nihavend bölgesini ele geçirme plânları yaptı. Plânını gerçekleştirebilmek için Nihavend bölgesiyle ilgili taleplerini Atabeg İl-Deniz'e ilettiler. Ancak Atabeg İl-Deniz onun isteklerini geri çevirdi ve faaliyetlerini engelledi³⁰. Atabeg İl-Deniz'in 570 (1175) yılındaki ölümü Şumle'ye rahat hareket edebilme fırsatı tanıdı ve yeğeni Şenkaoğlu'nu Nihavend taraflarına gönderdi. Şenkaoğlu'nun saldırısı konusundaki haberler Nihavend halkına ulaştınca, kaleye kapanarak savunma hazırlıklarına başladılar. Açık meydan savaşına mahal olmadığını gören Şenkaoğlu ise şehri kuşatma altına aldı. Kuşatma uzayınca, şehri bu şekilde alamayacağını anladı ve Nihavend yakınlarında bulunan Tuster şehrine çekildi. Nihavend halkı ise tehlikenin tamamen bertaraf edilmediğini bildikleri için Atabeg Cihan Pehlivan (1175-1186)'a haber gönderdiler ve ondan yardım talebinde bulundular. Ancak Şenkaoğlu bu olayı hemen duyarak, 500 kişiden oluşan süvari birliği ile harekete geçti ve 40 fersah yolu bir gün ve bir gecede geçerek Nihavend'e ulaştı. Şehir surlarına varınca hileye başvurarak, Atabeg Cihan Pehlivan'ın adamlarından olduğu izlenimini uyandırmaya çalıştı. Şehir halkının bu hileye aldanarak şehrin kapılarını açması üzerine, Şenkaoğlu taraftarları hemen şehre dahil oldular ve zorlanmaksızın Nihavend'i ele geçirdiler³¹.

Nihavend havalisindeki başarılı akından sonra Şenkaoğlu, Şumle'nin teşviki ile Bağdad yakınlarındaki Mâhki civarında bir kale inşa etmek istedi. Yapılacak bu kale sayesinde toprakları çok verimli olan Lih bölgesine hâkim olmayı ve oradan Irak'ın diğer yörelerine akınlar düzenlemeyi tasarladı. Ancak buraya yerleşip kalıcı olamadı. Çünkü Abbâsî ordusunun saldırıları karşısında Şenkaoğlu'nun ordusu yenilgiye uğradı. Savaşta esir edilen Şenkaoğlu

²⁹ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 347-348; Ahvâzî, *a.g.e.*, s. 253; Merçil, *Fars Atabegleri*, s. 45; Sümer, *Oğuzlar*, s. 202; Erdoğan Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. 207; Sümer, "Avşarlar", s. 121; Eren, *a.g.e.*, s. 236.

³⁰ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 390; Ahvâzî, *a.g.e.*, s. 253; Sümer, *Oğuzlar*, s. 203; Bünyadov, *a.g.e.*, s. 67; Sevim, Merçil, *a.g.e.*, s. 282; Sümer, "Avşarlar", s. 121.

³¹ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 390-391; Ahvâzî, *a.g.e.*, s. 253; Bünyadov, *a.g.e.*, s. 67; Sümer, *Oğuzlar*, s. 203.

katledildi, kesik başı Bağdad'a götürüldü, Mâhki civarında yaptırdığı kale ise tahrip edildi³². Şenkaoglu'nun ölümü Şumle açısından büyük bir güç kaybı anlamına gelmekteydi. Kısa bir süre zarfında kayıpları onaran Huzistan Emiri, hemen yanı başında serbest hareket eden bir Türkmen aşiretine saldırdı. Şumle'nin saldırılarından dolayı zor koşullarla karşı karşıya kalan Türkmen aşiret ise Atabeg Cihan Pehlivan'a başvurdu ve ondan yardım talebinde bulundu. Bundan dolayı Şumle beklemediği bir anda Atabeg Cihan Pehlivan'ın ordusunu karşısında buldu. Vuku bulan savaşta ise Şumle'nin ordusu yenilgiye uğradı. Savaş sırasında uzaktan atılan bir ok Şumle'ye isabet etti ve onu ağır şekilde yaraladı. Bundan dolayı esir olarak Atabeg Cihan Pehlivan'ın eline geçti. Bu savaşta kardeşi ve yeğeni de esir edildiler. Söz konusu savaşın, Şumle'nin siyasi kariyerinin de sonu oldu. Çünkü savaş meydanında aldığı yara ağır olduğu için iki gün sonra vefat etti (570/1175)³³.

3) Şumle'nin Halefleri

Huzistan Emirliği'nin Şumle'nin ölümünden sonraki tarihiyle ilgili bilgiler oldukça kısıtlıdır. Bundan dolayı Şumle'nin halefleri konusu henüz tam anlamıyla açıklığa kavuşturulamamıştır. Ortaçağ müelliflerinden Ravendi'nin verdiği bilgilere göre, Şumle'nin ölümünden sonra emirliğin işlerini oğlu Garsüddin³⁴ yönetmeye başlamıştır. Bu Avşar Emirinin Irak Selçuklu Sultanı III. Tuğrul (1176-1194) döneminin ünlü emirlerinden birisi olduğunu ve onunla birlikte Hemedan seferine katıldığını ifade etmek gerekir³⁵. Son dönemlerde yapılan bazı araştırmalarda ise Şumle'nin ölümünden sonra Huzistan Emirliği'nin yönetimini oğlu Şerefüddin Emiran'ın ele aldığı kayıtlıdır³⁶. Bu konuda iki önemli görüş ileri sürülebilir. Muhtemel bir görüşe göre, Garsüddin

³² Şenkaoglu'nun son askeri faaliyeti ve ölümü hakkında geniş bilgi için bkz. İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 409; Ahvâzi, *a.g.e.*, s. 253-254; Sümer, *Oğuzlar*, s. 203; Sümer, "Avşarlar", s. 121.

³³ Söz konusu savaş ve Şumle'nin ölümü hakkında geniş bilgi için bkz. İbnü'l-Cevzi, *a.g.e.*, I, s. 330; İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 423-424; Ahvâzi, *a.g.e.*, s. 254; Sümer, *Oğuzlar*, s. 203; Bünyadov, *a.g.e.*, s. 67; Sevim, Merçil, *a.g.e.*, s. 282; Şükürov, *a.g.m.*, s. 155; Sümer, "Avşarlar", s. 122; Yımaç, *a.g.m.*, s. 614.

³⁴ M. Fuad Köprülü, bu devlet adamının adının İzzüddin olduğunu ileri sürmektedir. Bkz. Köprülü, "Avşar", s. 30.

³⁵ Ravendi, *a.g.e.*, s. 347.

³⁶ Bünyadov, *a.g.e.*, s. 67; Sevim, Merçil, *a.g.e.*, s. 282; Sümer, "Avşarlar", s. 122.

ile Şerefüddin Emiran kardeşirler ve Şerefüddin Emiran, Garsüddin'den sonra emirliğin yönetimini ele almıştır. İkinci görüş ise Garsüddin ile Şerefüddin'in aynı kişi olduğu yönündedir.

Şerefüddin Emiran, dönemin kaynak eserlerinde, ünlü bir komutan ve bey olarak tasvir edilmektedir. Bunun yanı sıra, Melikşah'ın oğlu Melik Muhammed'in atabegi görevini yürüttüğü belirtilmektedir³⁷.

Irak Selçuklu Sultanı Arslan Şah'ın 571 (1176) yılında vefat etmesi üzerine Melikşah'ın oğlu Melik Muhammed, Atabeg Şerefüddin Emiran'dan kendi adına faaliyet göstermesini talep etti. Atabeg Cihan Pehlivan'ın 50 bin askerden oluşan bir orduya sahip olduğunu hatırlatan Şerefüddin Emiran ise Melik Muhammed'e İsfahan'a gitmesini ve taraftar toplamasını tavsiye etti. Yeteri kadar asker topladığı takdirde onun safında çatışmalara katılabileceğini belirtti. Bu tavsiyeye üzerine Melik Muhammed de İsfahan havalisine yöneldi. Burada Kavşut b. Kaymaz gibi bölgenin birçok etkin emiri onun etrafına toplandı. Bu havalide vuku bulan savaşta Atabeg Cihan Pehlivan'ın kuvvetleri Melik Muhammed'in kuvvetlerini yenilgiye uğrattı. Savaşta yenildiğini gören Melik Muhammed ise Huzistan taraflarına firar etti ve Atabeg Şerefüddin Emiran'dan sığınak talebinde bulundu. Atabeg Cihan Pehlivan'ın saldırısına uğrayabileceğinden endişe duyan Atabeg Şerefüddin Emiran'ın ise Melik Muhammed'in sığınma talebini geri çevirdi. Bu haber üzerine Melik Muhammed de Vasit taraflarına gitmek zorunda kaldı³⁸.

572 (1177) yılında Atabeg Şerefüddin Emiran ile Atabeg Cihan Pehlivan arasında dostluk ilişkilerinin tesis edildiği görülmektedir. Bu ilişkileri geliştirmek amacıyla Atabeg Cihan Pehlivan'ın Huzistan Emirine bir ahitname

³⁷ Ortaçağ kaynaklarından, örneğin, *Zübdetü'l-tevârih: Ahbarü'l-ümerâ ve'l-mülûki's-Selcûkiyye* isimli kaynakta Şerefüddin Emiran b. Şümle beyliğin yöneticisi ve Melikşah'ın oğlu Melik Muhammed'in atabegi olarak gösterilmektedir. Bkz. Sadrüddin Ebü'l-Hasan Ali b. Nâsir el-Hüseyîni, *Zübdetü'l-tevârih: Ahbarü'l-ümerâ ve'l-mülûki's-Selcûkiyye*, thk. Muhammed Nureddin, Dâru İkra, Beyrût 1305/1985, s. 284.

³⁸ Hüseyîni, *a.g.e.*, s. 284-285; Sümer, *Oğuzlar*, s. 203; Merçil, *Fars Atabegleri*, s. 50; Bünyadov, *a.g.e.*, s. 68. Savaşta yenilen Selçuklu Şehzadesi Muhammed, Huzistan'da barınak bulamayınca, önce Vasit, sonra ise Şiraz taraflarına iltica etmiştir. Şiraz'da Fars Atabegi Zengi tarafından yakalanıp, Atabeg Cihan Pehlivan'a gönderilmiştir. Atabeg Cihan Pehlivan ise onu Sercihan Kalesi'ne hapsedmiştir. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Bünyadov, *a.g.e.*, s. 68-69.

gönderdiğini ifade etmek gerekir. Sözü edilen ahitnamede Emiran b. Aydoğdu ile oğulları ve kardeşlerine çok iyi duygular beslediğini ifade eden Atabeg Cihan Pehlivan, onları dost olarak tanıdığını ve onların müttefiklerine müttefik, düşmanlarına ise düşman olacağını belirtmişti. Buna ek olarak, Şumle'nin torunlarının Huzistan ve Luristan'da sahip oldukları topraklar ile kaleler üzerindeki hak ve hukuklarını tanıdığını ifade etmiş ve bu gibi konulara titizlikle dikkat edeceğini vaat etmişti³⁹. Azerbaycan Atabegi'nin bu ahitnamesi, bir nevi dönemin siyasal konjonktürünü belirleyen önemli bir olaydı. Çünkü Huzistan Emiri bu ahitnameye mukabele olarak Atabeg Cihan Pehlivan'a bağlılığı kabul etmişti. Bu itaat durumundan dolayı Huzistan Emirliği kısa bir süre boyunca Abbasiler tarafından rahatsız edilmedi. Ancak Atabeg Cihan Pehlivan'ın ölümünü izleyen tarihte (582/1186), söz konusu durumda değişiklik meydana geldi ve Huzistan Emirliği himayeden yoksun kaldı.

Huzistan Emirliğinin Şerefüddin Emiran'dan sonraki tarihiyle ilgili bilgiler çok azdır. Bilinenlerden hareketle Şerefüddin Emiran'dan sonra emirliğin yönetim işlerinin Muzafferüddin Sü-Sıyan'ın elinde toplandığı söylenebilir⁴⁰. Bu Avşar Emirinin ölümünü izleyen tarihte emirin oğulları arasında taht kavgaları çıktı (590/1194). Söz konusu kavgalar sırasında oğullardan birisi Abbasi Halifesi Nâsır Li-dinillah (1180-1225)'tan yardım talebinde bulundu. Talebi değerlendiren Abbasi Halifesi ise hemen harekete geçti ve veziri İbnü'l-Kassab'ı Huzistan'ı zapt etme işi ile görevlendirdi. İyi teçhiz edilmiş bir ordu ile Huzistan'a saldıran İbnü'l-Kassab, başkent Tuster (Şuşter) başta olmak üzere otuzun üzerinde kaleyi zapt etti (591/1195)⁴¹. Böylece; yaklaşık kırk yıl boyunca Avşar Emirlerinin kontrolleri altındaki bölgeler Abbasi Devleti'nin sınırlarına dahil edilmiş oldu. Şumle'nin torunları ise Vezir İbnü'l-Kassab tarafından esir edilerek Bağdad'a götürüldüler. Bu kişiler arda kalan ömürlerini Bağdad'da kendilerine tahsis edilen evlerde göz hapsinde geçirdiler⁴². Tüm bu önlemlere rağmen, Huzistan Emirliğinin

³⁹ Ahitname hakkında bkz. Sümer, "Avşarlar", s. 122; Şükürov, *a.g.m.*, s. 155-156.

⁴⁰ Sümer, *Oğuzlar*, s. 203.

⁴¹ Huzistan'daki son çarpışmalar hakkında bkz. İbnü'l-Cevzi, *a.g.e.*, I, s. 330; İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XII, s. 108-109; Ahvâzi, *a.g.e.*, s. 254-255; Sümer, *Oğuzlar*, s. 203; Eren, *a.g.e.*, s. 234.

⁴² İbnü'l-Cevzi, *a.g.e.*, I, s. 330; İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XII, s. 109; Sümer, *Oğuzlar*, s. 203; Sümer, "Avşarlar", s. 122.

ilgasından sonraki süreçte Şumle'nin soyundan olan bazı kişilerin birtakım siyasi olaylara karıştıkları görülmektedir. Onlardan Nasrüddin isimli birisi Salgurluların hizmetine girdiği ifade edilmelidir. Salgurlu Atabegi Sa'd'ın hizmetinde olan bu Avşar Beyi, Salgurlu ordusunun başında Kirman taraflarına başarılı bir sefer düzenlediği bilinmektedir (602/1206)⁴³. Ancak Nasrüddin Bey'in sonraki faaliyetleriyle ilgili fazla bilgi sahibi değiliz.

Huzistan havalisine hükmeden Avşar Emirlerinden bazılarının sikke darp ettirdikleri tespit edilmiştir⁴⁴. Buna ek olarak, Şumle ile ahfadının Huzistan havalisinde 30 civarında kaleye hüküm ettikleri de ifade edilmelidir⁴⁵. Bu kalelerden bazılarını Şumle,⁴⁶ bir tanesini yeğeni Şenkaoğlu, diğerlerini ise ahfadi yaptırmıştır.

Sonuç

XII. yüzyılın ikinci yarısında Huzistan merkez olmak üzere kurulan Avşar Emirliği, bu bölgede yaklaşık kırk yıl boyunca hüküm sürmüştür. Emirliğin nüfuz alanı zamanla genişleyerek Fars, Ahvaz ve Nihavend bölgelerini kapsamıştır. Huzistan Emirliği Şumle lakabıyla bilinen Aydoğdu b. Küştöğan döneminde gücünün doruk noktasına ulaşmıştır. Şumle'nin döneminde Huzistan askeri birlikleri Selçuklular ile Abbasiler arasındaki birçok çatışmaya katılmıştır. Buna ek olarak, Şumle ile halefi Şerefüddin Emiran, Melikşah'ın oğullarının atabegleri olmuşlardır. Dolayısıyla Huzistan Emirleri Selçuklu ailesinin hizmetinde bulunmuş, askeri kuvvetleri ile Selçuklu döneminin siyasi ve askeri olaylarına katılmışlardır. Şumle'nin torunlarının döneminde yaşanan olumsuz gelişmelere paralel olarak, sıklaşan Abbasi saldırılarından dolayı Avşar Emirlerinin bölgedeki etkinliği sona ermiş ve Huzistan Emirliğine bağlı bölgeler Abbasiler tarafından zapt edilmiştir.

⁴³ Sümer, "Avşarlar", s. 122; Şükürov, *a.g.m.*, s. 156.

⁴⁴ Sümer, "Avşar", s. 161; Sümer, "Avşarlar", s. 122.

⁴⁵ İbnü'l-Cevzi, *a.g.e.*, I, s. 330. Faruk Sümer'e göre Şumle ile ahfadi Huzistan'da kırk kadar kaleye hükmetmiştir. Geniş bilgi için bkz. Sümer, "Avşarlar", s. 122.

⁴⁶ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, XI, s. 423.

HUZİSTAN AVŞAR EMİRİ ŞUMLE VE AHFADI

Abstract

SHUMLA, THE AFSHARİD AMİR OF KHŪZİSTĀN, AND HIS SUCCESSORS

The article surveys the military and political actions of Afsharid governors as well as Shumla and his successors at Khūzistān. In addition to that, it is also studied the political relations of Khūzistān's governors with the Abbasid Caliphs and Atabaks of Azerbaijan.

Keywords: Khūzistān, Oghuzs, Afshars, Shumla, Atabek II-Deniz, Muhammad Jihān Pahlivān

